

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»

РОЗВИТОК ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ В
УКРАЇНІ

спеціальність 242 Туризм
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Туризм»
(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ТРМ-21

_____ ДИКСА Роман Сергійович
(підпис)

Керівник:
_____ к.пед.н., доц. ЗУБЕХІНА Т.В.
(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 2023 р.
Гарант освітньої програми:
к. пед. наук, доцент ЗУБЕХІНА Т.В.

_____

Луцьк – 2023 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *митної справи, матеріалів та технологій*

Кафедра *туризму та готельно-ресторанної справи*

Ступінь вищої освіти: *магістр*

Галузь знань: *24 Сфера обслуговування*

Спеціальність: *242 Туризм*

Освітня програма: *Туризм*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Л.Ю. МАТВІЙЧУК

«__» _____ 2023р

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ДИКСІ Роману Сергійовичу

1. Тема кваліфікаційної роботи *Розвиток гірськолижного туризму в Україні*
Керівник роботи: к.пед.н., доц. ЗУБЕХІНА Т.В.
затверджені наказом вищого навчального закладу від 14 січня 2023 р.
№39/01-02.
2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи – 01.12.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: звіти Національної туристичної організації, Всесвітньої ради з туризму та подорожей, Всесвітньої туристичної організації, законодавчі та нормативні акти України щодо розвитку туризму, статистичні матеріали Державної служби статистики України, міждержавні та національні стандарти туризму, наукова та практична туристична література.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):
Розділ 1. Теоретико-методичні основи дослідження гірськолижного туризму.
Розділ 2. Аналіз сучасного стану розвитку гірськолижних курортів України.
Розділ 3. Перспективи розвитку гірськолижних курортів України.
5. Перелік графічного матеріалу:
Розподіл гірськолижних районів за областями.
Види туризму, їх частка на українському ринку.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Гарант освітньої програми	доц. Зубехіна Т.В.		
Розділ 1. Теоретико-методичні основи дослідження гірськолижного туризму.	доц. Зубехіна Т.В.		
Розділ 2. Аналіз сучасного стану розвитку гірськолижних курортів України.	доц. Зубехіна Т.В.		
Розділ 3. Перспективи розвитку гірськолижних курортів України.	доц. Зубехіна Т.В.		
Висновки	доц. Зубехіна Т.В.		
Нормо контроль	доц. Зубехіна Т.В.		

7. Дата видачі завдання «01» листопада 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обґрунтування вибору теми кваліфікаційної роботи	01.11.2022 р.	
2.	Огляд літератури та досліджування проблеми для написання кваліфікаційної роботи	01.02.2023 р.	
3.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи	01.04.2023 р.	
4.	Написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи	01.06.2023 р.	
5.	Написання проектної частини кваліфікаційної роботи	01.09.2023 р.	
6.	Висновки	01.10.2023 р.	
7.	Формування і організація списку використаних джерел	01.11.2023 р.	
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра	28.11.2023 р.	
9	Нормоконтроль	29.11.2023 р.	
10	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 7.12.2023 р.	
11	Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту	8.12.2023 р.	

Здобувач вищої освіти _____ Дикса Р.С.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Зубехіна Т.В.

АНОТАЦІЯ

ДИКСА Р.С. *Розвиток гірськолижного туризму в Україні* – На правах рукопису. Кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня, ОПП «Туризм», за спеціальності 242 Туризм, галузі знань 24 Сфера обслуговування – Луцький національний технічний університет, кафедра туризму та готельно-ресторанної справи. – Луцьк, 2023. – 55 с., список джерел з 48 найменувань.

З самого початку існування цивілізованого суспільства людині потрібен був відпочинок. І з розвитком людства туристична індустрія розвивалася разом із усіма іншими.

Туризм є однією з найбільших та най динамічніших галузей економіки. Високі темпи його розвитку, великі обсяги валютної виручки активно впливають на різні галузі економіки, що сприяє формуванню власної туристичної галузі. На сектор туризму припадає близько 6% світового валового національного продукту, 7% світових інвестицій, кожне шістнадцятеробоче місце, 11% світових споживчих витрат. Таким чином, у наші дні неможливо не помітити величезного впливу, який туристична галузь чинить на світову економіку.

В даний час гірськолижний туризм є одним з масових видів туризму, який сприяє гармонійному розвитку людини та зміцненню її здоров'я і все ширше використовується як активного відпочинку.

Ключові слова: туризм, гірськолижний комплекс, гірські траси, підйомники.

ABSTRACT

DIKSA R.S. Development of ski tourism in Ukraine. – Copyright of the manuscript. Qualification work of the second (master's) level, OPP "Tourism", specialty 242 Tourism, fields of knowledge 24 Field of service – Lutsk National Technical University, department of tourism and hotel and restaurant business. – Lutsk, 2023. – 55 pp., a list of sources with 48 names.

From the very beginning of the existence of civilized society, man needed rest. And with the development of mankind, the tourism industry developed along with all others.

Tourism is one of the largest and most dynamic branches of the economy. High rates of its development, large volumes of foreign exchange earnings actively influence various sectors of the economy, which contributes to the formation of its own tourism industry. The tourism sector accounts for about 6% of global gross national product, 7% of global investment, every sixteenth job, and 11% of global consumer spending. Thus, these days it is impossible not to notice the huge impact that the tourism industry has on the world economy.

Currently, ski tourism is one of the mass types of tourism, which contributes to the harmonious development of a person and strengthening his health, and is increasingly used as an active recreation.

Keywords: tourism, ski complex, mountain tracks, ski lifts.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ	10
1.1. Понятійно-термінологічний апарат дослідження.	10
1.2. Методи дослідження розвитку гірськолижного туризму	15
1.3. Сучасний стану формування інфраструктури гірськолижного туризму	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ГІРСЬКОЛИЖНИХ КУРОРТІВ УКРАЇНИ.	24
2.1. Гірськолижні курорти як елемент туристичного комплексу України	24
2.2. Особливості управління гірськолижними туристичними центрами в Україні	30
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГІРСЬКОЛИЖНИХ КУРОРТІВ УКРАЇНИ	35
3.1. Фактори сталого розвитку гірських регіонів України	35
3.2. Пропозиції покращення стану гірськолижних курортів	41
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	51

ВСТУП

Актуальність теми. Туризм – це подорож, яку людина здійснює у вільний час для відпочинку, освіти, релігії та інших цілей. Туризм надає можливість познайомитися з культурами інших країн, задовольнити інтереси людей, збагатити їх культурно і оздоровити фізично. Основою для розвитку туризму є туристичні ресурси, а саме культурні, історичні та природні. Центральною фігурою туризму є турист. Він є споживачем туристичних послуг. З кінця 20 століття спостерігається збільшення кількості туристів, які займаються активними видами спорту та туризмом. Серед них – гірськолижний туризм.

Поступово гірськолижний туризм починає перетворюватися в один з найпопулярніших видів активного відпочинку.¹ завдяки альпійській гірській системі головним гірськолижним центром у світі є Європа. Америка займає друге місце за кількістю туристичних відвідувань, причому найбільша їх кількість зосереджена в Аппалачах, Скелястих горах і Сьєрра-Неваді. На 3-й позиції знаходиться макрорегіон Азіатсько-Тихоокеанського регіону, основні гірськолижні курорти якого розташовані в горах Японії, Китаю і Корейського півострова.

Україна не виняток. Зараз гірськолижний туризм дозволяє цікаво і з користю для здоров'я провести вільний час. Саме тому необхідні поглиблені дослідження для аналізу і виявлення особливостей і проблем розвитку на даному етапі.

Об'єктом дослідження – гірськолижні курорти України, їх інфраструктура та технічне оснащення.

Предметом дослідження є стан та перспективи розвитку гірськолижних курортів України.

Метою даної роботи є вивчення, демонстрація та порівняння методів гірськолижного туризму в Україні.

Основними завданнями роботи є:

- узагальнити понятійно-термінологічний апарат дослідження;

- проаналізувати особливості розвитку гірськолижного туризму в Україні;
- охарактеризувати гірськолижні курорти як елемент туристичного туризму України;
- розкрити фактори сталого розвитку гірських територій України;
- сформулювати рекомендації щодо ефективного розвитку гірськолижного туризму в Україні.

Методи дослідження В процесі роботи застосовувалися наступні методи дослідження: збір, обробка та узагальнення інформації. У даній роботі використовувалися наступні види аналізу: були проведені методи системного, логічного аналізу та теоретичного узагальнення, теоретичне узагальнення основ дослідження гірськолижного туризму; методи статистичної обробки та методи проблемно-порівняльного аналізу були використані для аналізу розвитку гірськолижного туризму в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів роботи бакалавра полягає в науковій демонстрації і розробці нових методологічних, теоретичних і практичних положень і підходів, які формують концептуальну основу розвитку гірськолижного туризму в практичній діяльності в умовах недосвідченості, економічної нестабільності та гострої конкуренції.

Практична значимість отриманих результатів роботи бакалавра полягає в тому, що основні результати дослідження доведені до рівня певних пропозицій і рекомендацій, які можуть бути використані. У науково-дослідній діяльності – як основа для подальшого вивчення концептуальних засад розвитку гірськолижного туризму в західних регіонах України ; в процесі державного регулювання у сфері гірськолижного туризму – в рамках реалізації державних програм розвитку; у законодавчому процесі – при розробці концептуальні та правові основи управління у сфері гірськолижного туризму. У діяльності місцевих органів влади – в процесі реалізації програм соціально-економічного розвитку гірських регіонів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були обговорені та представлені у «Студентському науковому віснику» ЛНТУ, 2022р.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 8 рисунків та 4 таблиці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Понятійно-термінологічний апарат дослідження.

Сьогодні туризм став одним з найважливіших секторів економіки і динамічно розвивається. Він займає все більш помітне місце в світі за швидкістю обігу капіталу, кількістю зайнятих і рівнем доходів по відношенню до державного бюджету.

Індустрія туризму дуже обширна за своєю структурою. У той же час існує значна територіальна диференціація з точки зору рівня розвитку окремих видів. Така ситуація може бути викликана багатьма причинами. Для України вирішальну роль відіграє низька якість як соціальної, так і туристичної інфраструктури та послуг, особливо в колишніх країнах соціалістичного табору. Україна традиційно має більш сприятливі умови для розвитку виду туризму, який інтенсивно розвивається в основному у весняно-осінній період. Зимовий туризм, як і пов'язані з ним види спорту, традиційно менш розвинений в нашій країні і в основному заснований на ентузіазмі окремих фахівців.

Гірськолижний туризм в Україні має більш ніж столітню історію. Саме з цього часу розпочалися перші офіційні лижні походи Карпатами. Систематично це змогло сформуватися в 1950-х роках, коли в містах України з'явилися перші центри (секції) гірськолижного туризму. Лижний туризм досяг найбільшого розвитку і популярності в Україні на початку 1990-х років, коли тисячі людей щорічно відправлялися в спортивні лижні походи, а комісія з лижного туризму була присутня майже у всіх регіональних федераціях.

На нинішньому етапі розвитку гірськолижний туризм в Україні занепадає. Якщо за радянських часів кількість гірськолижних туристів оцінювалася в кілька тисяч, і вона зростала в 15-17 регіонах нашої країни, то

зараз цим займаються 100-200 осіб, а представництво регіону становить 8-10 регіонів. В даний час співтовариство гірськолижного туризму і спорту України можна оцінити в 200-300 осіб, що є дуже низьким показником і свідчить про кризу цього виду туризму і спорту [24, С.72].

Якщо Україна отримає право на проведення однієї з наступних зимових Олімпійських ігор, ситуація може кардинально змінитися. Але соціально-політична ситуація в країні не допускає такого розвитку подій. Щоб виявити особливості розвитку гірськолижного туризму в Україні, ми проводимо територіальне зонування. Фактором диференціації зонування служить не тільки розташування гірськолижних курортів, а й зони тяжіння цих привабливих об'єктів. Зона тяжіння – досить динамічне явище. Виділимо таку гірськолижну зону в зоні тяжіння:

1) У Карпатському регіоні та Західній Україні (Львівська, Закарпатська, Чернівецька та Івано-Франківська області) інтенсивно розвивається гірськолижний туризм, а у Волинській, Рівненській, Тернопільській та Хмельницькій областях основними курортами є Буковель (Івано-Франківська область), Драгобрат (Закарпатська область), Славське (Львівська область).

2) Курорт Протасів Яр (Київ) і столичний регіон із зоною тяжіння, в яку входять Житомирська, Чернігівська та Вінницька області. Потенційним місцем для розвитку гірськолижного туризму в цьому регіоні є Словечно-Овруцький хребет, розташований в основному в Житомирській і Вінницькій областях.

3) Північний схід України (Слобожанщина) - Харківська та Полтавська області (курорт "Екстремальний стиль" Сорочин Яр у Харківській та Полтавській областях). Зоною тяжіння є Сумська область.

4) Південний захід України – Одеська область. Курорт – Березівка в Одеській області. Зона тяжіння – Миколаївська область.

5) Центральна Україна – Черкаси та Дніпропетровська область – Водяники (Черкаська область), Лавина (Дніпропетровська область). Зони тяжіння – Кіровоградська, Запорізька та Херсонська області.

б) Автономна Республіка Крим – Айпетрі, Ангарський перевал.

Слід зазначити, що стрімкий розвиток туризму, організація масового відпочинку лижників і в той же час забезпечення необхідного комфорту привели до створення цілої індустрії зимового відпочинку, яка зайняла лідируючі позиції в економіці.

Наприклад, А. Конох розглядає гірськолижний туризм як специфічний вид туристично-спортивної діяльності, що поєднує в собі елементи рекреаційного та спортивного туризму, до тих пір, поки фізична активність не перевищує потенціал людини [18, с. 44].

П. Масляк вважає, що гірськолижний туризм здійснюється шляхом активного подолання певних відстаней, територій і маршрутів, покладаючись на власні вольові і фізичні зусилля. Це активна форма пересування по чистих або умовно екологічно чистих районах з красивими ландшафтами, що дають великий ефект [39].

За словами Н. Іванова, гірськолижний туризм – це сфера самостійної соціальної спрямованості, спосіб життя важливого шару суспільства, ефективний засіб психічного і фізичного розвитку людини, що сприяє дбайливому відношенню до природи, взаєморозуміння, взаємоповаги між народами і націями. Форма "народної дипломатії", заснована на реальному знайомстві з життям людей, історією, культурою і звичаями, є найбільш демократичним видом відпочинку, що характеризується вільним вибором форми власної діяльності всіма соціально-демографічними групами населення, починаючи з певного виду народної творчості, дошкільнята і закінчуючи пенсіонерами [20, С.8].

Л. Шматько вважає, що аматорський гірськолижний туризм – це не сфера послуг, а самостійна соціально орієнтована сфера і спосіб життя важливого прошарку суспільства, в якому гірськолижний туризм служить ефективним засобом фізичного відновлення [10, с. 34].

Найбільш вдало поняття гірськолижного туризму розглядають О. Дмитрук і Ю. Щур, які трактують, що гірськолижний туризм обов'язково

передбачає подолання маршруту активним способом, тобто без використання механічних транспортних засобів, покладаючись лише на власні сили, реалізуючи вміння і навички пересування на лижах. Активний рух – визначальна риса гірськолижного туризму. За цією ознакою його можна назвати активним туризмом (іншомовні відповідники: *adventure tourism* – пригодницький туризм, *extreme tourism* – екстремальний туризм, *action tourism* – власне активний туризм) [38, с. 7].

Отже, беручи до уваги ці положення, а також представлений в науковій літературі підхід до визначення гірськолижного туризму, дане поняття слід розуміти як специфічний вид туристично-рекреаційної діяльності, основними особливостями якої є відновлення фізичних, психічних і духовних сил людини, поліпшення туристичні знання, навички та активну участь. Це режим активного пересування, спрямований на поліпшення здатності до активного відпочинку і рекреації.

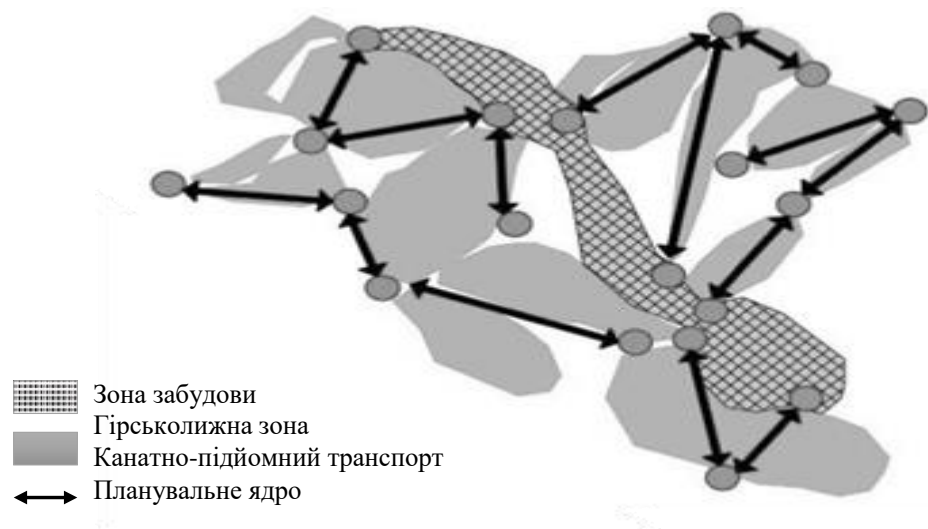

Рис.1.1. Схема планувальної структури гірськолижного комплексу

Гірськолижний туризм має ряд унікальних особливостей. Вони відповідають певним характеристикам послуг, що надаються туристичними підприємствами та організаціями. У відповідь ми визначили перелік

особливостей, в напрямку яких слід розвивати інструмент управління, щоб коректно вирішувати певні проблеми, властиві туристичним установам:

Першою особливістю гірськолижного туризму є глибина його проникнення і складність взаємозв'язку між його складовими. Більшість туристичних компаній невеликі за розміром. Великі туристичні підприємства створюються тільки в густонаселених районах;

Друга особливість гірськолижного туризму і загального туризму в цілому може бути виражена у вигляді розпливчастих цілей діяльності, як об'єкта управління.

Управління приватними туристичними підприємствами, орієнтоване на отримання прибутку у своїй діяльності, характеризується чіткою метою - накопиченням цінностей і прибутку. Для керівництва туристичних організацій таких цілей не існує ні на корпоративному рівні, ні на регіональному. З цієї причини неможливо об'єктивно оцінити його ефективність та успіх. Йдеться про можливий характер процесів, що відбуваються в туристичній галузі. Це означає, що дуже складно точно передбачити всі явища і процеси, що відбуваються в туризмі (у міру зміни політичної ситуації і кліматичних умов);

Наступною особливістю гірськолижного туризму є те, що зацікавлені клієнти роблять на нього сильний вплив. Кожне Туристичне агентство займається діяльністю в оточенні різних зацікавлених сторін і клієнтів. Туристичні організації працюють з великою кількістю зацікавлених сторін, які мають сильний вплив на організацію. Крім того, існують переваги всередині окремих груп прибутку.

Отже, розглядаючи концепцію ефективності управління гірськолижним туризмом, слід виходити з того, що гірськолижний туризм - це, перш за все, важливе соціально-економічне явище. Результат все більше відчувається всіма жителями і суспільством в цілому. Таким чином, гірськолижний туризм - це вид діяльності, який безпосередньо впливає на соціальну, культурну,

освітню та економічну сфери всіх держав, а також на міжнародні економічні відносини.

Правильна оцінка ефективності гірськолижного туризму дозволяє позитивно впливати на поточний стан і тенденції розвитку туристичних компаній, встановлювати їх масштаб, відстежувати явища і процеси, складати прогнози і плани розвитку цих компаній і їх структурних підрозділів. Однак слід зазначити, що механічне перенесення відомих методів визначення ефективності з інших секторів економіки не має сенсу. Виходячи з деталей туристичної діяльності, необхідно чітко розуміти, що необхідно виміряти для розрахунку її ефективності. Адже ефект від гірськолижного туризму залежить від кількості туристів.

1.2. Методи дослідження розвитку гірськолижного туризму.

Роль гірськолижного туризму в світовій економіці неухильно зростає. Ця галузь відноситься до найбільш прибуткового сектору динамічно розвивається світової економіки. Гірськолижний туризм розвиває і забезпечує розвиток суміжних галузей, створює нові робочі місця в індустрії туризму і гостинності і сприяє розвитку конкурентоспроможності національної економіки.

Туризм як соціально-економічна діяльність зародився в Англії на початку 19 століття. Протягом століть туризм ставав соціальним явищем величезного масштабу. До середини ХХ століття в Західній Європі, зокрема в Сполучених Штатах, почала складатися особлива соціально-економічна система, яка до кінця ХХ століття набула міжнародного характеру – індустрія туризму [14, с.33].

Знайомство з наукою починається з двох важливих питань: що і як вона вивчає. Наука відрізняється предметом дослідження, методами пізнання навколишнього світу і стоять перед ними завданнями.

Актуальність детальної теоретичної розробки соціально-економічних проблем розвитку гірськолижного туризму обумовлена вищевказаними причинами. Зараз склалася ситуація, коли необхідно розібратися в предметі гірськолижного туризму як в особливому науковому явищі. Дуже важливо визначити предмет дослідження, оскільки це має на увазі завдання, які необхідно вирішити в процесі вивчення особливостей соціально-економічної системи туристичної галузі.

Індустрія туризму являє собою складну міжгалузеву систему, інтегровану в національну економіку. Але система поглядів на це явище в світовому науковому співтоваристві постійно змінюється. Традиційно індустрія туризму була в центрі уваги індустрії туризму, яка спеціалізується на створенні турпродуктів, здатних задовольнити потреби населення в проведенні дозвілля, подорожах, рекреації та оздоровленні.

За допомогою виробництва і продажу товарів і послуг для туристичних цілей [15, С.59]. Існує три підходи до наукових досліджень індустрії туризму: рекреаційна географія, соціально-економічна географія та соціоекономічний.

Необхідно звернути увагу на те, що до недавнього часу в російській науці практично автономно розвивалися рекреаційний, географічний і соціально-економічний підходи до вивчення індустрії туризму. Довгий час для вивчення індустрії туризму використовувалися рекреаційний і географічний підходи, засновані на характеристиках природних, культурних та історичних ресурсів. Сформовані туристичні маршрути і спеціалізовані за видами відпочинку.

Соціально-географічний підхід обґрунтував необхідність приділяти увагу комфортності умов проживання населення, гідному інтересу до культурних, історичних, розважальних, дозвіллевих та інших об'єктів відповідно до базових спеціальних стандартів.

Основними складовими дослідження з розвитку гірськолижного туризму є:

- види діяльності: індустрія туризму;

- мета діяльності: турпродукти, туристичні послуги;
- об'єкти діяльності: туристи, туристичні компанії, держави [16, с.57].

Беручи до уваги вищевикладене, гірськолижний туризм можна визначити як особливу галузь науки, в якій здійснюється діяльність підприємств індустрії туризму. Таким чином, туризм - це специфічна область, прикладна наука. І, як і у випадку з іншими науками (історією, біологією, фізикою і т.д.), туризм має свій власний предмет вивчення.

Виходячи з наведеного вище визначення, можна виділити наступні напрямки соціально-економічних досліджень, які безпосередньо пов'язані з розвитком гірськолижного туризму:

- поведінка туристів як споживачів туристичних послуг;
- дії туристичних компаній на туристичному ринку;
- механізм функціонування ринку туристичних послуг;
- виробництво, оцінка вартості та ціноутворення турпродуктів;
- вплив туризму на розвиток національної економіки [17, с.29].

При науковому вивченні гірськолижного туризму необхідно виділяти дві групи методів. Це загальні та локальні.

Загальний метод виражає наявність загального підходу до наукового розуміння реальності в цілому і забезпечує загальну філософську і методологічну основу, ядро ідеологічного і методологічного дослідження. Ці методи можна визначити як методологічні підходи та соціально-економічні методологічні напрямки.

Місцеві методи – оце специфічні інструменти і технології, засоби, за допомогою яких досліджуються певні аспекти туристичної системи. В ІТ необхідно розрізняти як специфічні методи, пов'язані з конкретною методологією, так і універсальні методи, які можуть бути використані для реалізації будь-якої методології. До останніх відносяться:

- аналіз (розчленування об'єкта вивчення на окремі елементи) і синтез (об'єднання окремих елементів в єдине ціле);

- андукція (виведення загального з певних фактів) і дедукція (перехід від загального до приватного);
- абстракція (підкреслення істотних властивостей об'єкта при відділенні від інших властивостей), припущення про те, що "все інше дорівнює", Узагальнення (загальна, особливо середня або найбільш ймовірна характеристика) і т. д.

Єдиною методологічною основою, яка органічно пов'язує різні наукові уявлення про гірськолижний туризм в єдину концепцію, в даний час є системний підхід. Це суть об'єктів як системи (в разі туризму), вивчення їх різних внутрішніх і зовнішніх зв'язків, встановлення механізмів формування стійких структур системи.

Системний підхід – універсальний метод наукового дослідження. Зміст наукових знань стає замкнутою системою з великими і малими відкриттями. Окремі явища або їх сукупності не розглядаються взяті окремо, оскільки вони є цілими частинами, елементами і компонентами. Незважаючи на те, що кожен елемент окремої системи володіє якісно різними індивідуальними характеристиками, в той же час розгляд окремих явищ через систему явищ дозволяє виявити їх загальну системну специфіку. Через систему явищ можна виявити причинно-наслідкові зв'язки між ними, тобто закони і закономірності.

Позитивний і нормативний аналіз часто використовується при аналізі соціально-економічних проблем розвитку індустрії туризму.

Позитивний аналіз дає нам можливість реально поглянути на соціально-економічні явища і процеси, вивчити закономірності і відповісти на питання «що відбувається?».

Нормативний аналіз базується на вивченні того, що має бути і як це має бути. Нормативні твердження найчастіше виводяться з позитивних, але об'єктивні факти не можуть довести їх істинність або хибність. При нормативному аналізі дається оцінка-справедлива або невинуватана,

неадекватна або адекватно адекватний, прийнятний або неприйнятний [19, с.5].

Існує три основних види оцінки туристично-рекреаційного потенціалу гірськолижного туризму: Біомедична (фізіологічна), психолого-естетична і технічна (табл.1.1).

Таблиця 1.1.

Основні типи оцінки туристично-рекреаційного потенціалу
гірськолижного туризму

Тип оцінки	Характеристика оцінки	Методи оцінки
Медико-біологічна (фізіологічна) оцінка	Відбиває вплив природних чинників на організм людини та характеризує ступінь їхньої комфортності	- оцінка погодно-кліматичних умов для відпочинку та туризму
Психолого - естетична оцінка	Зводиться до визначення емоційної реакції людини на той чи інший природний комплекс	- оцінка естетичної цінності ландшафту
Технологічна оцінка	Відображає взаємодію людини та природного середовища за допомогою туристичної діяльності та техніки	- оцінка власне індустрії туризму

Тому вибір методів дослідження розвитку гірськолижного туризму визначається як природою досліджуваного явища, так і завданнями, які ставить перед собою дослідник. При інших рівних умовах, то це перш за все спосіб визначення глибини проникнення в суть об'єкта вивчення. Тому при вивченні розвитку гірськолижного туризму необхідно спиратися на комплексний підхід, що розкриває взаємозв'язок між елементами і їх характеристиками, взаємодія як загальний зв'язок підсистем, об'єктів і явищ. Це проявляється в тому, що зміна окремих об'єктів і галузей промисловості буде результатом зміни інших.

1.3. Сучасний стану формування інфраструктури гірськолижного туризму

Сьогодні багато людей працюють і живуть у густонаселених урбанізованих районах. Кожна людина на Землі багато працює, тому йому

потрібен повноцінний відпочинок. В основному це створює потребу в особливому виді туризму: короткостроковому відпочинку, відпочинку поза високим сезоном, активному виді туризму, короткострокових поїздках в інші міста з освітніми цілями, виборі турів з проживанням в апартаментах з самообслуговуванням, а не в готелях. Очікується, що в майбутньому світ буде більш вивчений, з'явиться менше нових туристичних напрямків і буде спостерігатися зростаюча тенденція подорожувати в більш віддалені, маловідомі і недоступні місця [15]. Головною особливістю розвитку сучасного туризму є необхідність створення індивідуальних туристичних продуктів, здатних задовольняти постійно мінливий складний характер потреб туристів і гнучко і швидко змінюватися з урахуванням впливу політичних, економічних та інших факторів розвитку світу. Диверсифікація туристичної діяльності поглиблюється і розширюється, задовольняючи все більш складні потреби сучасних людей в різних видах дозвілля [10], розвитку нових напрямків і ринків міжнародного туризму.

Варто відзначити, що найпопулярнішим і широко затребуваним видом туризму є катання на лижах. Головна особливість полягає в тому, що у відмінній значній частині цей вид туризму не вимагає відносно великих матеріальних витрат. Організаційне та матеріально-технічне забезпечення відповідних заходів здійснюється в основному силами і засобами самих туристів.

Україна має в своєму розпорядженні доступними природними ресурсами і передумовами для розвитку цього виду туризму. На території України гірськолижний туризм розвивається в Карпатському регіоні низинного і вулканічного походження, з середньою висотою близько 1200-1400 м, найвищі точки зосереджені в масиві села Черногорія з Ясінею і Яблуницею – гора Говерла – 2061 м, Гутин томнатик (2016 м), реберця (2001 м). Вершина вкрита снігом близько 5 місяців на рік і має приємний гірський схил, тому у всіх 4 регіонах є всі умови для розвитку гірськолижного туризму [20, С.106-110]. Важливим фактором також є необхідна туристична

інфраструктура – добре обладнані гірськолижні траси, підйомники, маршрути, наявність снігогенеруючого обладнання, пунктів прокату лижного спорядження, достатня кількість готелів, туристичних об’єктів та інших населених пунктів, місць громадського харчування та гірськолижних курортів удосконалюються з кожним роком (див.табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Характеристика інфраструктури по областях Карпатського регіону

Область	Кількість трас	Кількість підйомників	Кількість засобів розміщення
Закарпатська	78	60	142
Івано-Франківська	86	39	204
Львівська	60	37	83
Чернівецька	24	18	46

Карпатський регіон поділяється на 2 частини: Прикарпаття та Закарпаття. Прикарпаття – Це Львівська, Івано-Франківська та Чернівецька області, а Закарпаття – це Закарпатська область.

Гірськолижний туризм розвивається в 19 районах Карпатського регіону. Найбільша кількість з них зосереджена на території Закарпатської області – налічується 42% (8) гірськолижних курортів, в Івано-Франківській та Чернівецькій областях по чотири – 21%, а на території Львівської області знаходиться три гірськолижних курортів, 16% від території регіону (рис.1.2.).

Тому в Івано-Франківській області налічується понад 50 гірськолижних підйомників, придатних для катання на лижах і сноуборді, розрахованих на початківців, дітей, любителів і професіоналів. Цей район є одним з небагатьох в Україні, придатних для розвитку рекреації практично всю зиму.

Найбільш популярними в Івано-Франківській області є такі гірські райони, як Косів, с. Шешори, с.Тюдів Косівського району. Поляниця (ТК «Буковель»), село Вишків Долинського району, село Верховина та село Ільці Верховинського району, Яблуниця та Ворохта Яремчанської міської ради.

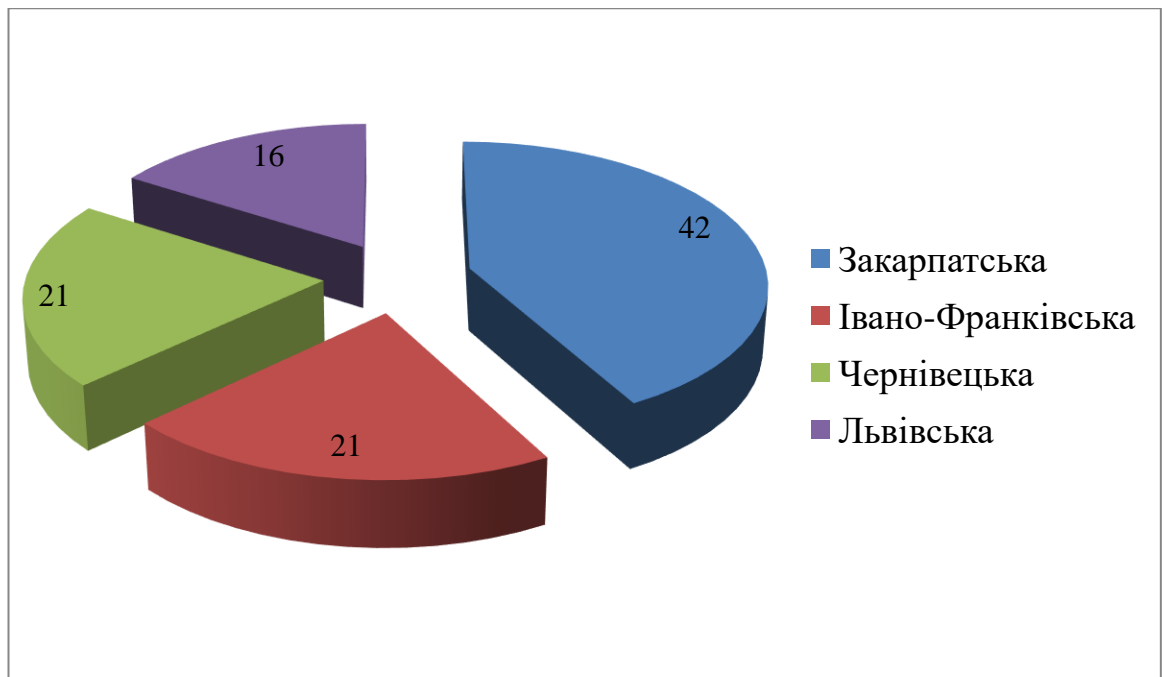

Рис.1.2. Поділ гірськолижних районів за областями

Крім Івано-Франківської області, гірськолижний туризм розвивається і в Закарпатській області, частка якої становить 43%. По районах їх розподіл такий: Міжгірський – 6, Рахівський – 3, Великоберезнянський – 2, Мукачівський, Тячинський, Перечинський, Воловецький, Хустський по 1 у кожному (див.рисунок 1.3).

Отже, аналізуючи гірськолижний туризм України, можна виділити важливі рядки в рейтингу «найпопулярніших». Таким чином, Львівська область знаходиться на 3-му місці – 8 курортів, що становить 22%. Найбільша їх кількість зосереджена у Сколівському районі-6, А також у Турківському та Миколаївському - по 1. Чернівецька область посідає останнє місце за кількістю гірськолижних курортів – 4, що становить 11% у відсотковому співвідношенні. У Герцаївському, Вижницькому, Путильському та Новоселицькому районах є по одному курорту.

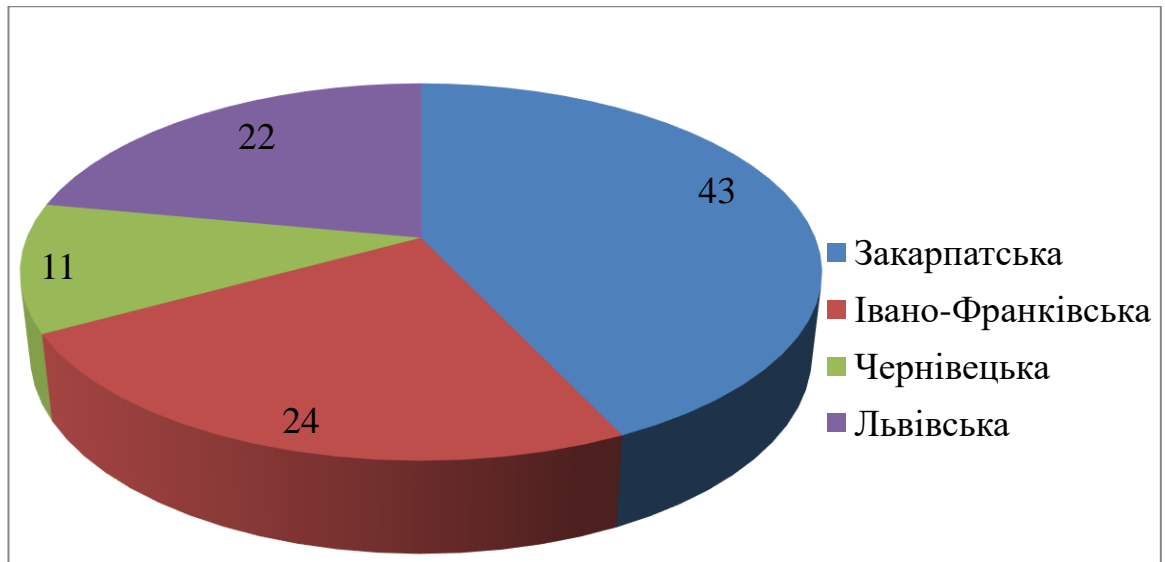

Рис.1.3. Розподіл гірськолижних районів за областями

Таким чином, в якості показника, що характеризує здатність туристичної галузі розвиватися в цих областях, показаний сформований імідж, прискорена розробка великомасштабних інвестиційних проектів (гірськолижний курорт "Буковель"), які сприяють розвитку туризму. Сприятлива регіональна політика для легалізації туризму.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ГІРСЬКОЛИЖНИХ КУРОРТІВ УКРАЇНИ.

2.1. Гірськолижні курорти як елемент туристичного комплексу України.

Гірськолижний туризм в Україні в останні роки стрімко розвивається, стаючи не тільки окремою гірськолижною зоною і окремими комплексами, а й повноцінним сучасним гірськолижним курортом зі всілякими базовими та додатковими послугами. Природні фактори відіграють важливу роль у розвитку гірськолижного туризму, характеристики якого залежать від географічного положення курорту. В Україні найбільшим центром гірськолижного туризму є Карпатський регіон, підтримуваний 16 гірськолижними курортами та інфраструктурою різного розміру і складними трасами [22, с.178].

Сучасний туристичний ринок пропонує своїм споживачам величезний вибір туристичних продуктів, таких як пляжний, культурний, екологічний та сільський туризм (рис. 2.1)

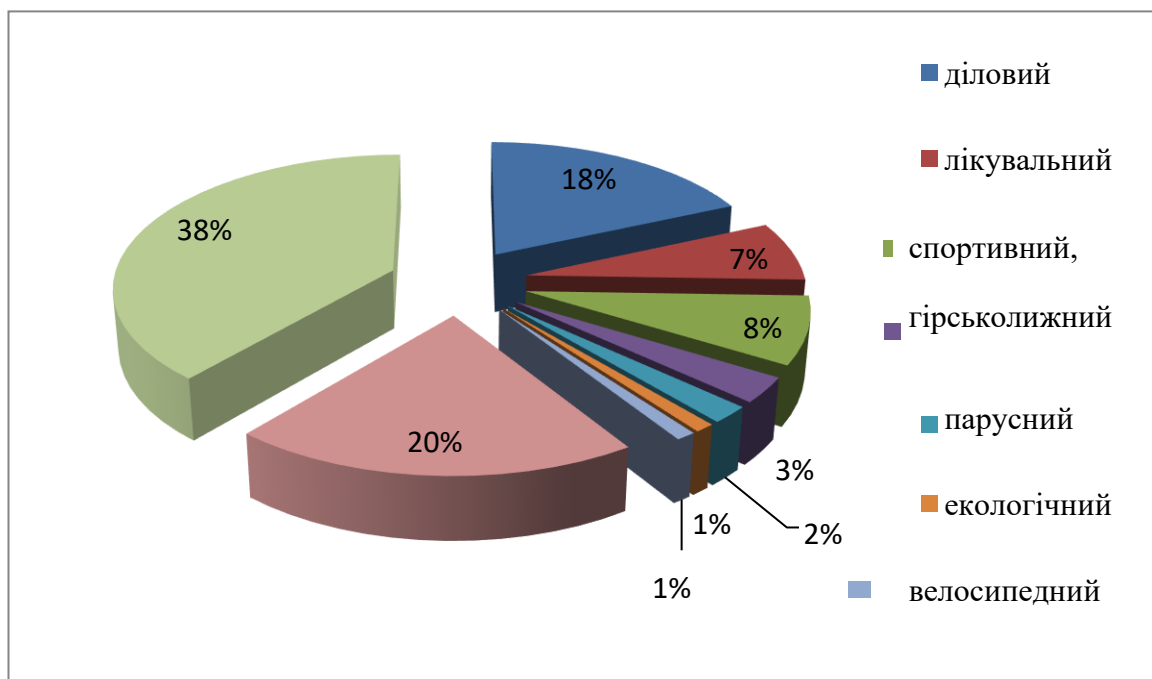

Рис.2.1. Види туризму, їх частка на українському ринку

Продукти гірськолижного туризму займають особливу нішу на ринку туристичних послуг. Розвиток гірських районів сприяє участі в туризмі та рекреації, оскільки в гірських районах є важливі оздоровчі та спортивні ресурси, які залучають безліч туристів. Україна володіє великим туристичним ресурсом, який в даний час використовується не в повній мірі, але це також впливає на гірськолижний туризм [44].

Сьогодні, завдяки доступному клімату і природним ресурсам гірськолижних курортів України, а також інвестиціям в перспективні гірськолижні курорти, створена ціла індустрія зимових видів спорту. Сучасні гірськолижні курорти можуть запропонувати своїм клієнтам найрізноманітніші послуги, починаючи від групових трансферів на гірськолижні курорти, закінчуючи численними розважальними центрами. Основним ресурсом, з якого приїжджають туристи, є гірськолижний курорт, тобто його різноманітність.

Гірськолижний туризм відноситься до особливого виду туризму, оскільки є складовим видом туризму і включає в себе елементи оздоровлення, рекреації, аматорського спорту та екологічного туризму. Зростаюча популярність катання на лижах і активного відпочинку, вигідне розташування кордону Закарпаття забезпечать збільшення кількості туристів і збільшення техногенного навантаження на рельєф гірськолижних курортів регіону.

Екотуризм динамічно розвивався в світі в останнє десятиліття. Закарпатська область має великий потенціал стати важливим центром екологічного туризму. Ключем до підприємницької та інвестиційної діяльності в розвитку туризму є розвиток ефективної рекреації та використання значної кількості особливо охоронюваних природних територій. Це сприяє посиленню розвитку туристичної інфраструктури та вдосконаленню територіальної організації туристської діяльності. Практика багатьох природних заповідників і національних парків по всьому світу

демонструє, наскільки важлива роль туризму в досягненні фінансової самодостатності при збереженні екологічного балансу.

Все вищесказане підкреслює великий туристичний потенціал і можливості для розвитку економічного потенціалу Карпатського регіону. Стратегічною метою розвитку туризму в Україні та Карпатському регіоні, зокрема, є створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту на внутрішньому та світовому ринках, розширення внутрішнього, збільшення обсягів в'їзного туризму та забезпечення комплексного розвитку курортів на цій основі. І туристична база, що враховує соціально-економічні інтереси населення, збереження і відновлення природних територій, історичної та культурної спадщини. У бізнес-середовищі, заснованому на принципах сталого і збалансованого розвитку, конкурентна політика компанії може стати рушійною силою економічного зростання. [29, с. 165].

Тому туристичні ресурси та рекреаційні ресурси для розвитку гірськолижного туризму в Карпатському регіоні поділяються на економічну, природно-кліматичну, культурно-історичну, трудову, фінансову та соціальну галузі. За характеристиками-привабливість клімату, доступність, цінність екскурсій, Ландшафтні та відеоєкологічні характеристики, соціально-демографічний статус. Групи ресурсів Карпатського регіону включають: природні (сприятливий клімат), історико-культурні (багата історико-культурна спадщина), інфраструктурні (розвинена інженерна та туристична інфраструктура).

Показником продуктивності природно-рекреаційного потенціалу є кількість людей, які можуть надавати медичні, рекреаційні та туристичні послуги, виходячи із запасів природних і рекреаційних ресурсів регіону за 1 рік. Цей показник дозволяє не тільки кількісно порівнювати рекреаційні ресурси, а й виражати можливість рекреаційного використання різних видів ресурсів та їх кількості. Таким чином, отримавши кількісне вираження можливості рекреаційного використання місцевих природних ресурсів,

можна охарактеризувати величину можливості природного рекреаційного використання.

Основні центри розвитку гірськолижного туризму зосереджені в гірських районах. Хоча сьогодні гірськолижні курорти стрімко починають розвиватися і в інших регіонах. Для розвитку гірськолижного туризму дуже важлива наявність інженерної та транспортної інфраструктури – водопостачання, енерго- та газопостачання важкодоступних гірських районів, розвинених дорожніх систем, гірськолижних витягів та іншого обладнання, інформації та зв'язку [30, С. 38].

Кращими умовами Карпатського регіону характеризується курорт Драгобрат, розташований на висоті 1400 метрів, що є найвищим показником серед гірськолижних курортів країни.

Рис.2.2. Гірськолижний курорт «Драгобрат»

Однак за багатьма іншими показниками він значно поступається Буковелю (див. рис. 2.2). Останні включають в себе 4-кратну трасу різної складності, 2-кратний підйомник, 15-кратний номер (при наявності 4-х і 5-зіркових показників), наявність освітлення трас, різні рівні складання,

Буковель дуже ефективно вирішує проблему сезонності. Влітку працює туристичний комплекс «Буковель-Артек». В цілому, в Буковелі кращі умови в регіоні з точки зору технічного оснащення, розміщення і різних послуг, що надаються відпочиваючим. Єдиним недоліком цього курорту є висока ціна на основні та додаткові послуги. Інші недоліки легко компенсуються сучасними компонентами інфраструктури [9; 41].

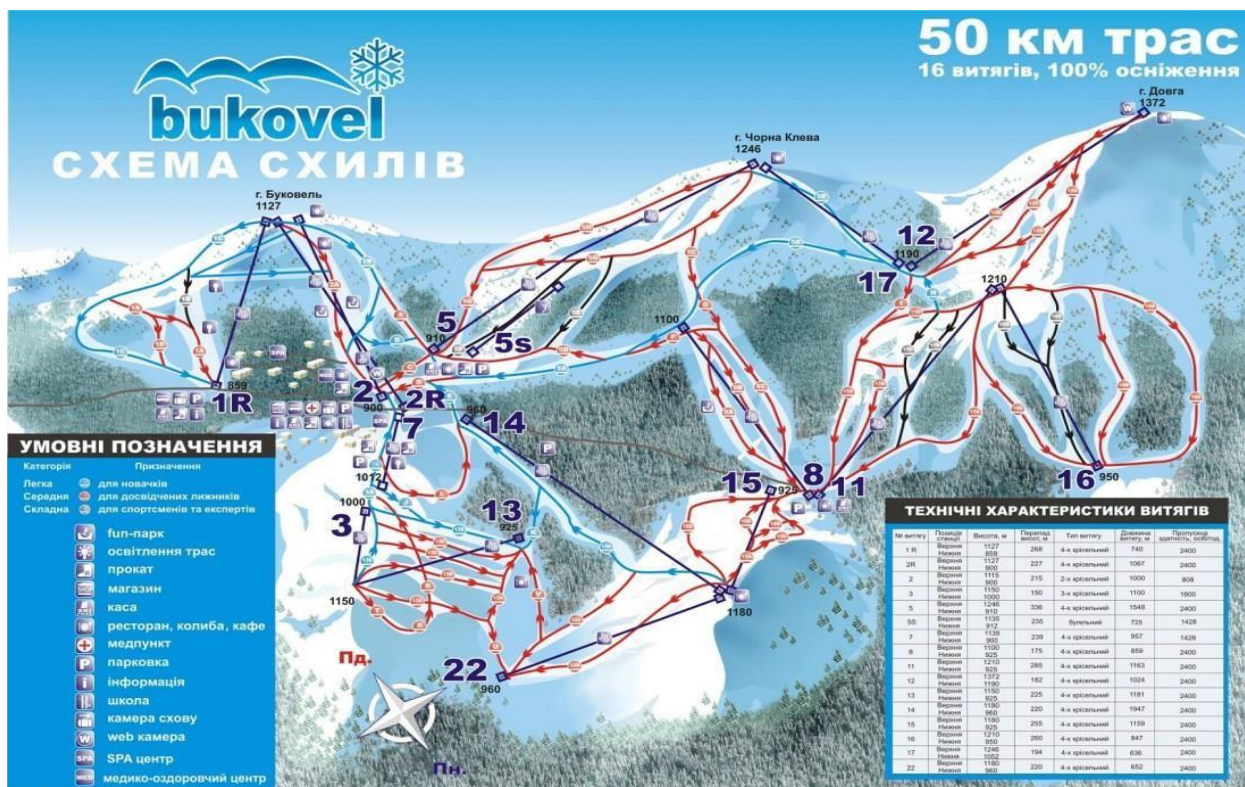

Рис.2.3. Гірськолижний курорт «Буковель»

Курорт має в своєму розпорядженні 16 функціональними гірськолижними підйомниками (допельмайр і Leitner) і добре розвиненою інфраструктурою (готель, багатоповерхова парковка, ресторан). На 5 горах (Довга, Буковель, Бульчиньоха, Бабин погар і Чорна Клева) прокладено близько 60 км трас різної складності (синіх, червоних і чорних). На всіх трасах встановлені снігові гармати, працюють Снігоприбиральні машини, а деякі траси оснащені стаціонарним освітленням. Курорт активно розвивається, більшість існуючих споруд, доріг і трас були побудовані в 2005-2009 роках.

Термін експлуатації гірськолижного курорту становить від 11 до 5 місяців, але через погодні умови це не завжди реалізується в повній мірі.

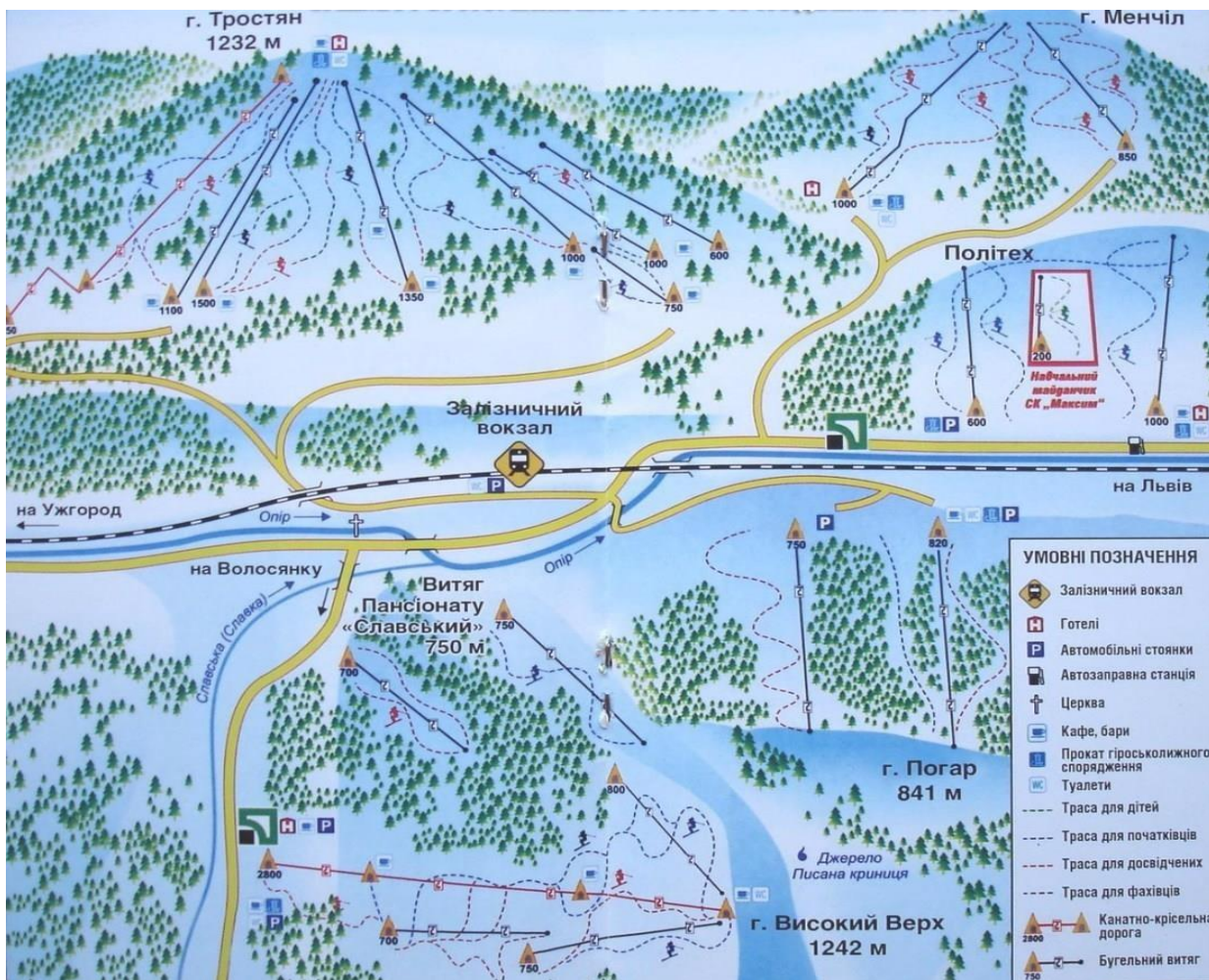

Рис. 2.4. Гірськолижний курорт Славське

Таблиця 2.1

Найвищі гори України

Назва	Висота над рівнем моря	Розташування
Говерла	2061 м	Чорногора
Бребенескул	2035,8 м	Чорногора
Піп Іван Чорногірський	2020,8 м	Чорногора
Петрос	2020,5 м	Чорногора
Гутин Томнатик	2016,4 м	Чорногора
Ребра	2001,1 м	Чорногора
Менчул	1998,4 м	Чорногора
Піп Іван Мармароський	1937,7 м	Мармарошський масив
Туркул	1933,2 м	Чорногора
Брескул	1911 м	Чорногора

Але не тільки гірськолижні схили приваблюють туристів в Буковель. З цього курорту ви можете відправитися на екскурсії по Карпатах і в місто Івано-Франківськ, який більше відомий своєю архітектурою, ніж Львів. Курорт Буковель є не тільки гірськолижним, а й термолікувальним, оскільки недалеко від Трускавця знаходяться два цілющих мінеральних джерела подібних до «Нафтуся». На базі туристичних об'єктів вже працює повноцінний медичний центр з обладнанням нового покоління.

Славське, яке має найнижчий рівень моря серед гірськолижних курортів Карпатського регіону, являє собою унікальну "долину манекенів", яка в основному являє собою Львів і найкраще місто в Україні для навчання початківців.

2.2. Особливості управління гірськолижними туристичними центрами в Україні

Гірськолижний туризм в Україні має більш ніж столітню історію. Саме в цей час почалися перші лижні походи в Карпати. Розвиток внутрішнього туризму, особливо гірськолижного, сьогодні дуже актуально в зв'язку з політичною та економічною ситуацією в країні. Для розвитку гірськолижного туризму необхідно стимулювати розвиток об'єктів туристичної інфраструктури, розрахованих на так званих підготовлених споживачів (готелі і пансіонати середнього класу, Готелі, Кемпінги поблизу великих гірськолижних курортів, центри невідкладної медичної допомоги, пологові будинки, гірськолижні курорти).

Основні центри розвитку гірськолижного туризму зосереджені в Карпатському регіоні, але сьогодні гірськолижні курорти активно розвиваються і в інших регіонах (Водяники, Звенигородський район, Черкаська область). Інженерна та транспортна інфраструктура дуже важлива для розвитку гірськолижного туризму – розвинені системи водопостачання,

Енерго-, газопостачання, дороги, підйомники та інше обладнання для важкодоступних гірських районів, інформація та зв'язок [19, С.21].

Зокрема, більшість компаній Карпатського регіону України, південного сходу, металургії, гірничодобувної промисловості, хімічної промисловості, важкого машинобудування та інших галузей, які не володіють таким значним промисловим потенціалом. Знаходиться в концентрованій, не дуже сприятливій економічній ситуації. На функціонування підприємства агропромислового комплексу, що є центром регіональної економіки, впливають труднощі, пов'язані з несприятливою ринковою кон'юнктурою, нестачею оборотних коштів та іншими факторами. Це змушує нас звернути увагу на важливий економічний потенціал, закладений в продуманому і ефективному використанні рекреаційних і туристичних ресурсів, якими природа щедро обдарувала західний регіон. Спектр таких ресурсів дуже широкий: від простого «зеленого» екологічного туризму до будівництва сучасного високогірного рекреаційного комплексу. Однак, незважаючи на високий інтерес експертів до проблем розвитку інфраструктури в регіоні, проблеми, пов'язані з розвитком гірськолижних і спортивних комплексів, не вирішені і до цього дня.

Практично у всіх країнах Карпатських гір є відомі і всесвітньо відомі гірськолижні курорти та інші спортивні здравниці. І тільки Україна не повною мірою використовує цю перевагу в напрямку створення індустрії зимового відпочинку в горах. Така галузь рекреаційного середовища може забезпечити великий дохід до бюджету всіх рівнів, надати імпульс соціально-економічному розвитку Карпатського регіону та стати наріжним каменем формування сучасного туристичного іміджу України.

Однак, незважаючи на наявність унікальних природних і рекреаційних можливостей в Україні, розвиток гірськолижної індустрії в країні йде дуже повільно з наступних причин:

- створення і подальша експлуатація гірськолижного центру дорогий бізнес;

- немає підтримки підприємцям у вирішенні проблеми земельних ділянок, на яких будуть розташовані гірськолижні центри;
- приватні інвестиції не захищені: немає гарантії, що компаніям не буде потрібно брати участь в урядових змінах (наприклад, у Франції це питання не регулюється правилами гірськолижного курорту).;
- недостатнє інформування споживачів про гірськолижні курорти України, відсутність масової реклами;

Беручи до уваги триваюче зростання популярності і моди на гірські лижі, а також беручи до уваги виняткові особливості (наявність унікальних природних ресурсів і значних розробок), розвиток гірськолижного туризму в Карпатському регіоні є дуже перспективним і економічно доцільним. Активний розвиток цього виду туризму в Карпатах, безсумнівно, також підвищить міжнародний авторитет української держави [12].

Однією з особливостей управління гірськолижними туристичними центрами в Україні є відсутність єдиного власника в будинку, що гарантує життя туристів і стан гірськолижної зони. У багатьох з них є такі дрібні власники – лісгоспи, департаменти, муніципальні установи і т.д. комерційні структури беруть гроші за послуги, але невідомо, як будуть виплачуватися податки. І, наприклад, Славська сільрада повинна зайняти велику суму грошей на будівництво сучасного водопроводу, яким потім будуть користуватися всі.

У нашого західного сусіда, словаків, була подібна проблема. Це було вирішено шляхом створення акціонерного товариства, в якому кожна сторона, зацікавлена в розвитку курорту, мала свою частку. Крім того, інвестиції окупилися дуже швидко (протягом трьох-чотирьох років). Навіть послуга дорогого вертольота, що займається евакуацією лижників, виправдовує себе виплатою страховки. І найближчим часом до нас навряд чи приїдуть туристи з Європи, але цілком можливо повернути в Карпати росіян, які раніше становили 4-1% від загального числа туристів в цьому регіоні.

Туреччина є яскравим прикладом активного управління розвитком з боку держави. Турецька модель стала прикладом ринкової орієнтації: з одного боку, внутрішній попит дав поштовх розвитку місцевих гірськолижних центрів, а з іншого, зростання зовнішнього попиту на відповідний вид туризму послужив каталізатором. Створити новий альтернативний Гірськолижний курорт, орієнтований на міжнародний ринок. Всі готелі в гірськолижному центрі побудовані за рахунок приватних підприємців. Водночас, з моменту будівництва нового готелю держава звільнила власників від податків на 5 років і суттєво підтримує рекламу вітчизняних туристичних продуктів на міжнародному ринку [23].

Експерти відзначають, що вихід України на світовий ринок з конкурентоспроможною "лижною" продукцією багато в чому визначається перспективами політики соціально-економічного відновлення регіону. Практична реалізація такої грамотної політики забезпечила необхідні зміни соціальної та екологічної спрямованості в усіх галузях економіки вітчизняних Карпат.

Серед міжнародних програм особливе місце займає Рамкова конвенція з охорони та сталого розвитку Карпат, її основна мета - стати засобом сприяння сталому розвитку регіону шляхом гармонізації регіонального розвитку та екологічних вигод. Особливо для стабільного розвитку туризму. На думку експертів, реалізація відповідної програми поліпшить "туристичний" інвестиційний клімат в Карпатському регіоні, це використання кредитних ліній і привабливість позик, грантів від міжнародних фінансових інститутів. Використання міжнародних програм для малих і середніх підприємств [30].

Ці особливості управління гірськолижним туристичним центром України притаманні не тільки фахівцям, а й професіоналкам, які вкладають власні кошти в прозору роботу і прагнуть створювати нові робочі місця. Насправді, не можна сказати, що можновладці нічого не роблять. Але їх кроки в цій галузі ні в якому разі не можна назвати респектабельними, тому

вкрай необхідна розробка відповідних національних і регіональних програм розвитку індустрії внутрішнього туризму, а також участь вітчизняних і зарубіжних фахівців в їх створенні, а також серйозність їх економічної легітимності і обіцяних, добре оплачувана (тобто, як в бажаній Європі) можливість створення робочих місць.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГІРСЬКОЛИЖНИХ КУРОРТІВ УКРАЇНИ

3.1 Фактори сталого розвитку гірських регіонів України

Гірські райони України, зокрема Карпати, є унікальним природним комплексом, що має виняткову екологічну цінність, і в той же час являють собою середовище, в якому живе місцеве населення, де природні ресурси століттями служили джерелом забезпечення їх життєвих потреб. На жаль, багато особливостей гірських районів мають нижчі соціально-економічні можливості для розвитку в порівнянні з низинними районами і вимагають особливого підходу до політики сталого регіонального розвитку гірських районів, включаючи Політику раціонального природокористування.

У Карпатському регіоні природні ресурси є одним з визначальних факторів формування економічного середовища. Сучасні глобальні тенденції природним чином знижують частку галузей, що використовують природні ресурси, в загальному обсязі загальної доданої вартості. Однак у гірських районах ця тенденція менш виражена. Економічна діяльність, орієнтована на використання природних ресурсів, зберігає тут своє основне економічне і соціальне значення. Водночас галузі, що використовують природні ресурси, є дуже інвестиційними, що в нинішній ситуації в Україні стримує її розвиток [43].

Карпатський регіон України займає площу 56,6 тис.км² і позначений кордонами 4 адміністративних одиниць: Закарпаття, Івано-Франківська, Львова та Чернівців.

На території Карпатського регіону 714 населених пунктів мають гірський статус: Закарпатська область – 214; Івано-Франківська область – 240; Львівська область – 196 населених пунктів, що складає 17% площі області, 158,6 тис.осіб або 6% населення області, 64 населених пункти, це 16,1% території області у ньому проживає 5 тис.осіб – 44,5% населення

області. Загальна площа населених пунктів з гірськими умовами становить 1304,8 км².

Гірські населені пункти Закарпатської області зосереджені в 10 адміністративних районах і входять до складу 2 об'єднаних територіальних громад (Вільховецької та Полянської). В цілому гірські райони займають 45% площі регіону, налічується 214 населених пунктів (близько 35% від загального числа регіонів), є 49 високогірних населених пунктів (більше 600 метрів над рівнем моря), і там проживає 24% населення регіону.

Проблемою Закарпатської області є велика диспропорція в соціально-економічному розвитку низинних і гірських районів області. Більшу частину території займають гори, і 3 з 1 населених пунктів отримують статус гірських. Значна диференціація показників в регіоні Закарпаття викликана нерівномірністю енергетичного, трудового, інфраструктурного потенціалу і т.д. і основна концентрація ресурсів в цьому регіоні зосереджена в низовинах.

Основні рекреаційні ресурси зосереджені в гірських селах, більшість з яких є сільськими районами зеленого туризму. Без економічно розвиненого села, його промислової та соціальної інфраструктури його функції набувають спотвореної форми. Тому необхідно конкретно поєднувати економічні та екологічні вигоди територіальних громад, бізнесу та держави у розвитку гірських сіл, віддаючи пріоритет екологізації економічного життя.

Щоб комплексно вирішити пріоритетні існуючі проблеми в економічній сфері та покращити якість життя гірського населення, уряд затвердив Державну програму розвитку Карпатського регіону України до 2027 року. Програма визначає основні напрямки стимулювання економічної активності, зокрема, шляхом розвитку інфраструктури, наближення рівня державних послуг до європейських стандартів, підвищення рівня безпеки та зниження негативного впливу на довкілля. Усунути дисбаланси в розвитку гірничодобувної промисловості.

Рекомендується розробити регіональні програми підтримки гірських регіонів до 2027 року з конкретними механізмами стимулювання розвитку секторів економіки в цих регіонах. Важливо розуміти, що набагато дешевше створити умови для економічного зростання в гірських селах, ніж постійно підтримувати умови для економічного зростання в гірських селах.

Вдале географічне положення, хороші кліматичні умови, наявність багатьох компонентів рекреаційних ресурсів, багата історична і культурна спадщина, а також довгострокове співіснування різних культур і традицій на відносно невеликих територіях є факторами розвитку туризму і природно-ресурсного потенціалу регіону [27].

Чернівецька область – мультикультурний регіон зі значним туристичним та рекреаційним потенціалом, оскільки її територія знаходиться на перетині 3 історичних та етнографічних регіонів (Буковина, Бессарабія, Гуцульщина). Крім того, регіон вважається південно-західним форпостом Київської Русі, батьківщиною «червоної рути», столицею пісні країни і резиденцією видатних історичних особистостей.

Піші прогулянки, верхова їзда, велоспорт, мотоцикл, автомобіль, вихідні (1-2 дні), короткострокові (тиждень), середньострокові (2-3 тижні), шкільні, молодіжні, сімейні, дорослі, зрілі люди, професійно орієнтовані, Комбіновані туристичні маршрути («до витоків луку», «до Печери Довбуша», «Паркове кам'яне кільце» та ін.)

Сучасні тенденції розвитку туризму вимагають формування і просування туристичних продуктів, орієнтованих на конкретного споживача, незалежного, нестриманого, критичного і примхливого, що володіє більшою інформацією про товари і послуги, пропонованих йому сьогодні. Формування туристичних продуктів відповідно до потреб споживачів вимагає впровадження ефективної системи маркетингу та просування. Для подальшого підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі регіону необхідно::

- розробка і реалізація регіональних комплексних і цільових програм з розвитку туризму і ринку туристичних послуг, забезпечення захисту і безпеки туристів;
- створення умов для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури у сфері туризму, розвиток його матеріально-технічної бази;
- розширення мережі туристичних інформаційних центрів для надання якісної та достовірної інформації про регіон, розвиток інформаційної та рекламної діяльності [16].

В Івано-Франківській області налічується 240 населених пунктів, що становить 12,7% від загальної площі області і в яких проживає майже 30,0% населення.

Гірські райони є, перш за все, зонами ризику повеней. Внаслідок стихійних лих у 2008-2021 роках було зруйновано значну кількість об'єктів інфраструктури (мостів, штучних споруд) гірських населених пунктів регіону. Беручи до уваги екологічні та геологічні особливості функціонування господарського комплексу, складність природних умов, низький рівень транспортної доступності, негативно позначається на підприємницькій ініціативі та зайнятості на території гірських населених пунктів, що призводить до збільшення дисбалансу основних соціально-економічних показників і вимагає проведення комплексний підхід до вирішення проблемних завдань.

За підсумками 2021 року соціально-економічний розвиток гірських населених пунктів регіону до показників усього регіону характеризувався значними диспропорціями:

- регіональні показники обсягу доходів місцевого бюджету на душу населення в 1,3 рази вище, ніж в гірських районах;
- роздрібні продажі на душу населення вище в 2,1 рази;
- обсяг капітальних вкладень до місцевого бюджету (без трансферту з державного бюджету) в 1 раз на 1,7 особи.

Через велику висоту багатьох населених пунктів та відсутність доступу до транспорту діти не мають можливості отримати якісну освіту. Частка дітей, охоплених позашкільною освітою, невелика: 55,5% у гірських районах і 72,0% у всьому регіоні. Частка дітей, охоплених дошкільною освітою, становить 42,0% проти 72,0% в регіоні.

Ситуація з розвитком у гірських районах вимагає якісних перетворень, які можуть стимулювати економічну активність за рахунок розвитку інфраструктури, наблизити рівень державних послуг до європейських стандартів, підвищити рівень безпеки та підвищити конкурентоспроможність за рахунок зниження негативного впливу на навколишнє середовище.

Розвиток туризму в регіоні стимулюватиме економічну активність, розвиток малих і середніх підприємств, сприятиме створенню нових робочих місць в різних галузях економіки, збільшенню доходів місцевих жителів, поліпшенню туризму, а також загальної соціальної інфраструктури, забезпечить охорону навколишнього середовища, а й поліпшить інші сфери соціально-економічного життя регіону. Населення гірських районів складається в основному з жителів сіл і міст. У Львівській області, зокрема в Турківському (65), Старосамбірському (65), Сколівському (52) та Дрогобицькому (13) районах, налічується 186 гірських сіл, тому одним із пріоритетів є агротуризм.

Для визначення проблеми гірських районів Львівської області в даній стратегії наступні райони є гірськими: Дрогобицький, Турківський, Старосамбірський, Сколівський, Самбірський (Вільшаницька та Чукв'янська об'єднані територіальні громади). Гірські райони Львівської області, як і територія Карпат України в цілому, характеризуються складними структурними проблемами, особливо у сферах економічного розвитку, ринку праці, соціального статусу населення, захисту природного середовища та природокористування [19].

SWOT-аналіз розвитку гірських районів (табл.3.1) чітко вказує на їх основні переваги та недоліки, а також ризики та можливості для розвитку мікрорегіонів.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз розвитку гірських територій

Сильні сторони	Слабі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність земельних ресурсів для створення підприємств. 2. Наявність незайнятої робочої сили з досвідом роботи. 3. Наявність оздоровчо-рекреаційного потенціалу та зон для відпочинку 4. Розвинена мережа соціальної інфраструктури. 5. Наявність пам'яток культурної спадщини 6. Розвиток житлової забудови. 7. Готовність міської влади вирішувати проблеми у сфері розвитку комунальної інфраструктури. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бран інвестиційних ресурсів. 2. Низька ділова активність населення. 3. Висока вартість реалізації проектів через інфраструктурні обмеження 4. Незадовільний матеріально-технічний стан об'єктів соціальної інфраструктури. 5. Низька якість доріг. 6. Нерегулярне транспортне сполучення з віддаленими селами. 7. Значний знос основних мереж тепло водопостачання та водовідведення. 8. Низький рівень житлово-комунальних послуг
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Започаткування нових підприємств. 2. Розвиток виробництва екологічно чистої продукції. 3. Розвиток зеленого туризму. 4. Залучення малого та, середнього бізнесу до вирішення соціальних проблем району 5. Покращення первинної медичної допомоги 6. Покращення стану доріг та транспортного сполучення. 7. Оновлення транспортних нових мереж водо-, газопостачання. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нестабільне законодавство та система оподаткування 2. Фінансова і цінова нестабільність, Інфляційні процеси. 3. Погіршення інвестиційного клімату. 4. Природні катаклізми 5. Відтік кваліфікованих кадрів 8. Погіршення демографічних показників населення. 7. Зростання рівня безробіття. 8. Недостатнє бюджетне фінансування соціальної сфери.

Показники економічного розвитку в гірських районах в кілька разів нижче середніх показників по регіону і країні. Це пов'язано зі складною економічною ситуацією в гірських районах і звуженою галузевою структурою економіки, низьким рівнем розвитку транспортної та інженерної інфраструктури, відсутністю ефективних інструментів державної підтримки розвитку сільського господарства в гірських районах, в основному з ознаками депресії.

Стан економічного розвитку в гірському регіоні викликає проблеми з працевлаштуванням місцевих жителів, серед яких особливо гостро відчуються безробіття і міграція роздутих зовнішніх працівників.

В результаті рівень життя жителів гірських районів залишається низьким, а проблеми соціально–демографічного характеру стають все більш гострими – загроза депопуляції, ерозія інтелектуального потенціалу та втрата самобутньої культурної спадщини горян [30].

Отже, серед основних проблем розвитку гірськолижного туризму в Україні: недостатня інформованість населення про потенціал туристів. На жаль, в Україні відсутня реклама національних продуктів гірськолижного туризму, гірськолижних курортів мало, вони технічно погано обладнані і практично відсутня інфраструктура для відпочинку і розваг. Таким чином, всі організації, що спеціалізуються на гірськолижному туризмі, стикаються з проблемою пошуку ефективних шляхів подальшого розвитку і просування на національному та міжнародному рівні.

3.2. Пропозиції покращення стану гірськолижних курортів

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції розвитку гірських районів Карпат України» [81] від 2019 №232 Туризм декларує шляхи та засоби вирішення вищевказаних проблем.

Ця концепція реалізується шляхом створення умов для комплексного та сталого розвитку гірських регіонів Карпат України, заснованого на раціональному та невичерпному використанні природи, мобілізації та концентрації ресурсів для розвитку цих регіонів, координації діяльності державних установ, державного та приватного секторів, партнерських відносин та ефективного використання доступних фінансових інструментів.

Для досягнення цієї мети необхідно розробити і впровадити план відновлення гірськолижних курортів України, який складається з наступних заходів:

- дослідження з формування конкурентоспроможної економіки в гірських регіонах;
- впровадження інноваційних екологічно чистих технологій, а також сприяння розвитку місцевого лісового господарства та агропромислового комплексу за допомогою екологічно чистої виробничої діяльності, включаючи переробку місцевої сировини та розвиток альтернативної енергетики.;
- сприяти розвитку державно-приватного партнерства у будівництві та модернізації інфраструктури;
- розробка та реалізація економічних проектів за пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку гірських регіонів;
- удосконалення механізмів державної підтримки фермерських господарств, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та малих і середніх підприємств у сільській місцевості;
- створення кластерів та інших нових організаційних форм виробничо-господарської діяльності [80];
- забезпечення розвитку економічного співробітництва між кордонами та регіонами;
- скасування інфраструктурних правил та розвиток просторово збалансованої промислової та соціальної інфраструктури;
- враховувати пропозиції щодо розвитку господарських комплексів, транспортної та інженерної інфраструктури, платіжних систем, поліпшення стану навколишнього середовища, природних заповідників, збереження історико-культурної спадщини та туристичного потенціалу регіону при розробці схем планування гірських районів Карпат України;
- забезпечити розвиток транспортних мереж, систем зв'язку та оповіщення та електромереж;

- забезпечити реконструкцію вулично-дорожньої мережі населених пунктів, будівництво та адаптацію до європейських стандартів штучних споруд, що з'єднують дороги, мости, гірські населені пункти та адміністративні центри;
- забезпечити розробку і розміщення велосипедних доріжок і дорожніх споруд уздовж дороги, включаючи зони відпочинку і короткочасні зупинки автомобілів, оглядові майданчики і пункти видачі продуктів харчування та питної води;
- відновлення та розвиток соціальної інфраструктури(освіта, культура, охорона здоров'я, соціальний захист, правоохоронна діяльність, фізична культура та спорт), комунальних та побутових послуг у гірських поселеннях;
- сприяння розвитку ринкової інфраструктури-створення розгалуженої мережі оптових і роздрібних ринків.

Для розвитку туристичного потенціалу:

- 1) створення національної інформаційної мережі в галузі туризму та курортів, включаючи розвиток відповідної мережі інформаційних центрів у регіоні [42];
- 2) збереження та підтримка історико-культурної спадщини та традиційних ремесел місцевих жителів, виробництво та продаж місцевих продуктів, декоративно-прикладної та народної творчості, збереження традиційної архітектури, землекористування, місцевих порід тварин і звичаїв;
- 3) створити умови для подальшого розвитку сільського та екологічного туризму в Карпатському регіоні;
- 4) підтримувати здатність природних комплексів до самовідтворення, забезпечуючи збалансоване використання природних лікувальних і рекреаційних ресурсів;

- 5) будівництво нових та удосконалення існуючих туристичних маршрутів, особливо велосипедних, поблизу історичних, культурних та архітектурних пам'яток;
- 6) забезпечити територіальне планування і розвиток транспортної інфраструктури з урахуванням особливостей гірського середовища, необхідності охорони територій, які є маршрутами пересування тварин або мають міжнародне значення, охорони біорізноманіття і ландшафтів, територій, що мають особливе значення для туризму.;
- 7) просування Карпат України як привабливого туристичного напрямку для зростання потоку туристів;
- 8) сприяння транскордонному співробітництву на підтримку сталого розвитку туризму;
- 9) забезпечення доступності об'єктів туристичної інфраструктури для людей з обмеженими можливостями та інших невеликих переміщаються груп;
- 10) розвиток Карпатської екосистемної мережі як частини загальноєвропейської екосистемної мережі, створення та підтримання Карпатської мережі охоронюваних територій та розвиток Карпатської екосистеми як частини загальноєвропейської екосистемної мережі.
- 11) збереження та стале управління на неохоронюваних територіях [33];
- 12) забезпечення відновлення лісів та оптимізація структури ландшафту;
- 13) збереження, стале використання та відновлення біологічного та ландшафтного різноманіття Карпат;
- 14) запобігання забруднення поверхневих і підземних вод;
- 15) поліпшення санітарно-гігієнічного та екологічного стану населених пунктів, створення безпечних умов для життя і здоров'я людей шляхом впровадження сучасних систем збору, вивезення,

обробки та утилізації відходів, в тому числі побутових, а також будівництва каналізаційних систем;

- 16) забезпечити заходи щодо запобігання ерозії, Гідротехнічне будівництво, будівництво і модернізацію протиаварійних споруд, а також заходи щодо захисту від повеней і підтоплень, спрямовані на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, а також заходи щодо повторного використання хімічних речовин в ґрунті;
- 17) запобігання рекреаційній деградації ландшафту [24].

Практично у всіх країнах, де простягаються Карпатські гори, є знамениті і всесвітньо відомі гірськолижні курорти та інші спортивні курорти. І тільки Україна не повною мірою використовує цю перевагу в напрямку проведення гірського зимового відпочинку. Така галузь рекреаційного середовища може забезпечити великий дохід до бюджету всіх рівнів, надати імпульс соціально-економічному прогресу Карпатського регіону та стати наріжним каменем сучасного туристичного іміджу України.

Крім проблем функціональності і розвитку, типових для українських гірськолижних курортів, їх спільною проблемою є пересування. Фактично, кожен з цих центрів потребує модернізації дорожньої інфраструктури та поліпшення стану доріг як при в'їзді на курорт, так і при русі по внутрішній дорожній мережі. Він доставляє відпочиваючих безпосередньо на гірськолижні курорти [35].

Крім проблем розвитку дорожньої інфраструктури на більшості гірськолижних курортів України, пов'язані проблеми безпосередньо експлуатації гірськолижної інфраструктури – підготовка трас, технічний стан обладнання (підйомників і крісельних підйомників), схилів, покритих штучним снігом, їх освітлення і т.д. наприклад, в Славському і його околицях майже на всіх гірськолижних курортах, придатних для катання на лижах, є підйомники 70-х і 80-х років минулого століття, і термін їх служби великий. Вони часто виходять з ладу через фізичний знос і можуть простоювати протягом сезону через брак запасних частин.

На наш погляд, рекреаційні можливості Тростяна не вичерпані, тому необхідно не тільки замінити старі Санні підйомники, які будуть скасовані, а й встановити крісельні підйомники на нових схилах і трасах. На жаль, через обмеженість коштів і недоліків або відсутність банківських кредитів підприємці, які бажають розвивати гірськолижну індустрію, змушені знаходити компроміс між ціною, якістю і комфортом в результаті дешевої покупки і установки, а не нових імпортованих підйомників.

На стан снігового покриву також сильно впливають погодні умови. На жаль, останнім часом спостерігаються серйозні погодні аномалії - теплі безсніжні зими, а іноді дощі розмивають і без того тонкий шар снігу на схилах. Щоб запобігти цьому, усі закордонні гірськолижні курорти та деякі сучасні вітчизняні гірськолижні курорти використовують обладнання для штучного засніження. Вночі, коли температура опускається нижче нуля, досить включити установку штучного засніження, а вранці досить розширити і ущільнити сніговий бугор, щоб отримати високоякісний сніговий покрив, придатний для катання на лижах навіть при позитивних температурах [11].

Через відсутність технічних засобів штучного засніження схилів власникам гірськолижних комплексів слід приділяти особливу увагу природному стану гірських схилів. Однак у зв'язку з цим, як і у випадку з іншими заходами, ніяких особливих заходів з проведення подібної роботи в інших районах Тростяна і Славського не проводиться.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

- сформуувати рекомендації щодо ефективного розвитку гірськолижного туризму в Україні.

Узагальнено понятійно-термінологічний апарат дослідження. Гірськолижний туризм відноситься до особливого виду туризму, оскільки є комбінованим видом туризму і включає в себе наступні види елементів: оздоровлення, рекреація, аматорський спорт, екотуризм. Гірськолижний туризм – чудовий сезонний вид туризму. Для створення туристичних продуктів гірськолижний туризм є капіталомістким і трудомістким видом туризму. Цей вид туризму має безліч особливостей, що відрізняють його від інших, більш простих видів. Перш за все, необхідно відзначити особливості розміщення в гірськолижному туризмі. Розміщення пропонується в спеціалізованих готелях, таких як гірські шале, які архітектурно інтегровані в навколишній ландшафт. Готель розташований недалеко від гірськолижних схилів. Залежно від рівня складності маршрут ділиться на зелений, синій, червоний і чорний. У гірськолижному туризмі важливу роль у вартості відіграють різні додаткові послуги, такі як послуги інструктора, прокат спорядження і квитки на катання на лижах.

Вибір методів дослідження розвитку гірськолижного туризму визначається як природою досліджуваного явища, так і завданнями, які ставить перед собою дослідник. При інших рівних умовах, то це перш за все спосіб визначення глибини проникнення в суть об'єкта вивчення. Тому при вивченні розвитку гірськолижного туризму необхідно спиратися на комплексний підхід, що розкриває взаємозв'язок між елементами і їх характеристиками, взаємодія як загальний зв'язок підсистем, об'єктів і явищ. Це проявляється в тому, що зміна окремих об'єктів і галузей промисловості буде результатом зміни інших.

Проаналізовано особливості розвитку гірськолижного туризму України, тому можна зробити висновок, що даний вид туризму є основою розвитку туризму в Україні не тільки взимку, але і в Україні гірськолижні курорти поки не змогли конкурувати зі своїми західними країнами, усвідомлюючи проблему якісного розвитку і турів в європейські гірські регіони для українських споживачів. В Україні є все необхідне. Умови для розвитку гірськолижного туризму, і щоб домогтися успіху, необхідно правильно фінансувати, розробляти програми розвитку, супутні проекти і вирішувати існуючі проблеми.

Охарактеризовано гірськолижні курорти як елемент туристичного туризму України. Розвиток туристичної інфраструктури є важливим етапом планування процесу використання туристичних ресурсів. Яким би привабливим не був туристичний ресурс, доступ до нього залежить від можливості вільного доступу туристичного споживача. Крім того, сюди практично неможливо легко дістатися, і великій кількості туристів потрібні дуже комфортні умови для їх перебування у відвідуваному районі.

Охарактеризовано гірськолижні курорти як елемент туристичного туризму України. В даний час у світовій практиці розвиваються різні державні системи управління гірськолижним туризмом, обумовлені дією декількох факторів політичного, економічного та етнокультурного характеру. У західноєвропейських країнах це адміністративна організація змішаного типу, що забезпечує поєднання адміністративного та приватного підприємництва у розвитку гірськолижного туризму (Франція, Швейцарія, Австрія) головним завданням держави є збільшення внеску туризму в економіку регіону. Це вирішується шляхом: планування розвитку гірськолижного туризму з урахуванням думки місцевого населення, господарюючих суб'єктів та інвесторів. Надання великих переваг інвесторам. Реалізації заходів щодо залучення іноземних туристів. Забезпечення незалежності в управлінні.

Сформовано рекомендації щодо ефективного розвитку гірськолижного туризму в Україні створення національної інформаційної мережі в галузі туризму та курортів, включаючи розвиток відповідної мережі інформаційних центрів у регіоні; збереження та підтримка історико-культурної спадщини та традиційних ремесел місцевих жителів, виробництво та продаж місцевих продуктів, декоративно-прикладної та народної творчості, збереження традиційної архітектури, землекористування, місцевих порід тварин і звичаїв; створити умови для подальшого розвитку сільського та екологічного туризму в Карпатському регіоні; підтримувати здатність природних комплексів до самовідтворення, забезпечуючи збалансоване використання природних лікувальних і рекреаційних ресурсів; будівництво нових та удосконалення існуючих туристичних маршрутів, особливо велосипедних, поблизу історичних, культурних та архітектурних пам'яток; забезпечити територіальне планування і розвиток транспортної інфраструктури з урахуванням особливостей гірського середовища, необхідності охорони територій, які є маршрутами пересування тварин або мають міжнародне значення, охорони біорізноманіття і ландшафтів, територій, що мають особливе значення для туризму; просування Карпат України як привабливого туристичного напрямку для зростання потоку туристів; сприяння транскордонному співробітництву на підтримку сталого розвитку туризму; забезпечення доступності об'єктів туристичної інфраструктури для людей з обмеженими можливостями та інших невеликих переміщаються груп; розвиток Карпатської екосистемної мережі як частини загальноєвропейської екосистемної мережі, створення та підтримання Карпатської мережі охоронюваних територій та розвиток Карпатської екосистеми як частини загальноєвропейської екосистемної мережі.

Найбільшою перешкодою для всебічного розвитку індустрії відпочинку в Карпатському регіоні є незавершеність інфраструктури. У той же час на перший план виходить питання ефективності інвестицій і приватних вкладень. Що стосується питання функціонування гірськолижних курортів та

розвитку рекреаційного та оздоровчого туризму в Карпатському регіоні, то можна з упевненістю сказати про необхідність приведення дорожньої мережі в належний стан, важливість будівництва нових сучасних транспортних засобів для перевезення відпочиваючих. Звідси є прямий доступ до гірськолижних схилів і канатних доріг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюха Н. В., Індус К. П., Готько Н. М. Концептуальні засади ефективності функціонування ринку туристичних послуг. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2020. Вип. 1 (49). Т. 2. С. 177-181.
2. Географія туризму: опор. конспект лекцій; уклад.: Коцупей В. М., Миронов Ю. Б.. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2017. 107с
3. Гірськолижний курорт Буковель URL: <http://bukovel.city>
4. Гірськолижний курорт Драгобрат URL: <https://www.drago-brat.com/>
67. Гірськолижний курорт Подобавець URL:
5. Гірськолижний туризм Закарпатської області URL: http://www.transcarpathiatour.com.ua/ru/tour_mount
6. Гірськолижний туризм Закарпатської області URL: http://www.transcarpathiatour.com.ua/ru/tour_mount
7. Гірськолижні курорти поблизу Львова: / URL: <https://lviv-online.com/ua/articles/hirskolyzhni-kurorty-poblyzu-lvova/>
8. Гнаткович О. Д., Гриньох Н. В. Оцінка привабливості туристичних ресурсів Карпатського регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 17. С. 136-138.
9. Головне управління статистики у Івано-Франківській області. URL: <https://ifstat.gov.ua>
10. Головне управління статистики у Закарпатській області. URL: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/turism/tur_potoki.pdf
11. Головне управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/st_inf.php?241111
12. Гулич О.І. Рекреаційний потенціал Українських Карпат та сучасний стан його освоєння/ НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2014. 56 с.

- 13.Капаціла В. І. Розвиток гірськолижного туризму у Західному регіоні України. Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи : наук. моногр. за заг. ред. М. Лук'янченка, В. Куриш [та ін.]. Дрогобич, 2019. С. 177 - 182.
- 14.Капаціла В. І., Мороз О. Ф. Перспективи розвитку технологій оздоровчого харчування. Спортивний туризм та здоровий спосіб життя: матеріали студент. наук.-практ. конф. Львів, 2018. С. 63–66.
- 15.Клапчук О. Гірськолижний туризм у Львівській області : сучасний стан та перспектив розвитку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : географія.* 2019. № 1. Вип. 25. С. 122-129.
- 16.Коновалова О. SWOT-аналіз як основний інструмент стратегічного управління, його переваги і недоліки. URL: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/58123.doc.
- 17.Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями : підручник. Вінниця: «ПП«ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.
- 18.Кузик С.П. Географія міжнародного туризму: навч. посіб.; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 268 с.
- 19.Лендел М. А., Газуда С. М., Газуда Л. М.Туристично-рекреаційний комплекс у системі соціально-економічного розвитку сільських територій транскордонного регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету.* 2018. Випуск 1 (51). С. 153-160.
- 20.Луцький В. Я. Гірськолижні курорти як елемент туристичного комплексу Українських Карпат. *Вісник Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.* Серія "Фізична культура". Івано - Франківськ : Плай, 2017. Вип. 13 С. 91– 98.
- 21.Магійович Р. І. Розвиток туристично-рекреаційного комплексу в Західному регіоні. *Науковий вісник : зб. наук.-техн. пр. Львівського лісотехнічного університету.* 2018. Вип. 18.7. С. 164–169.

- 22.Мандюк Н. Л. Територіальна та функціональна структура гірськолижного туризму Карпатський регіон України. *Вісник Львівського університету: Сер. : Географічна*. 2018. Вип.43, ч.1. С. 221-226.
- 23.Марценюк Л. В. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2015. № 3. С. 76-82
- 24.Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посіб. К. : Знання, 2018. 343 с.
- 25.Машіка Г. В. Туристично-господарський потенціал Карпатського регіону як домінуюча складова його ефективного використання. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2017. Випуск 46. С. 113-121.
- 26.Михайленко Т. І. Проблеми и перспективи функціонування гірськолижних курортів Карпатського регіону. *Географія та туризм*. 2018. Вип. 33. С. 110-122.
- 27.Морохович В. С. Економіко-математичне моделювання туристичних потоків Закарпатської області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 1 (49). Т. 2. С.143-146.
- 28.Муромцева Ю. І. Методичні рекомендації до курсу "Рекреаційні ресурси світу" для студентів спеціальності 014 Середня освіта. Географія всіх форм навчання / Ю. І. Муромцева, П. І. Лоцман, С. В. Некос ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. 31 с.
- 29.Основи й методи наукових досліджень у фізичній географії: навч. посіб./ Д. І. Ковалишин [та ін.] ; [наук. ред. Сивий М. Я.]. Тернопіль : Астон, 2014. 259 с.
- 30.Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

31. Піменов В. Г. Розвиток екологічного туризму в Україні: основні поняття, проблеми, сучасний стан / В. Г. Піменов // Вісник ХДАК. Вип. 52. 2018. С. 198-208.
32. Покоłodна М. М. Рекреаційна географія: навч. посіб. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х. : ХНАМГ, 2012. 274 с.
33. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності: підручник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.
34. Проблеми розвитку міжнародного туризму в Україні / А. А. Терехух, О. П. Макар, Г. Я. Ільницька // Молодий вчений. 2015. № 11(2). С. 126-129. 74. Семенова М. В. Господарсько-правове регулювання туристичної діяльності: монографія / М. В. Семенова ; Харків : Оберіг, 2019. 193 с.
35. Рекомендації з розроблення Дорожньої інвестиційної карти розвитку аграрного району / за ред. Я. М. Гадзала, П. Т. Саблука. К.: Аграр. наука, 2017. 148 с.
36. Сажнева Н. М. Рекреаційна географія: навч. посібник. Мелітополь : Люкс, 2018. 329 с.
37. Скорогод О. В. Гірськолижний туризм на Харківщині. Географія та туризм : матеріали V Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди, Харків, 28 лют. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. П. І. Лоцмана]. Харків, 2022. С. 248–255.
38. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Гірські території: проблеми та перспективи розвитку : [зб. наук. пр.] / НАН України. Інститут регіональних досліджень ; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2020. Вип. 1 (93). 454 с.
39. Сталий розвиток гірських регіонів і досвід Карпатських гір : Рекомендація Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи Новини Закарпаття. 2020. 9 листопада.

40. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року
URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-regionalnogo-rozvytku-cherniveczkoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>
41. Троценко Л. Гірськолижний туризм як рекреаційно-оздоровча діяльність у сучасному середовищі. Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали VIII Всеукр. наук.- практ. конф. з міжнар. участю. Львів, 2012. С. 316–318.
42. Туристичний комплекс «Захар Беркут» с.Волосянка. URL: <https://zaharberkut.ua/ru/winter-holidays-ski-slopes/>.
43. Туристичні об'єкти Закарпатської області: Збірник / Р.В. Корсак, М.В. Корсак, М.В. Гребенюк. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2017. 416 с
44. Управління розвитком гірських територій: зарубіжний досвід В. С. Кравців, Ю. І. Стадницький, В. В. Демченко та ін. Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України. 2021. 69 с.
45. Ярченко Ю. В. Географія туризму: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Маріуполь : ПДТУ, 2019. 226 с.
46. CARPATHIANS TOURS: URL: <https://greentourua.com/tourcats/carpathians/>
47. Debarbieux B, Oiry Varacca M, Rudaz G, Maselli D, Kohler T, Jurek M (eds.). 2014. Tourism in Mountain Regions: Hopes, Fears and Realities. Sustainable Mountain Development Series. Geneva, Switzerland: UNIGE, CDE, SDC, pp. 108
48. Ski resorts Ukrainian Carpathians. URL: <https://www.skiresort.info/ski-resorts/ukrainian-carpathians>.